

70. *Myricaria germanica* (L) Desv. — Września pobrażna

Gatunek europejski o porozrywany zasięgu, ograniczonym głównie do środkowej i częściowo południowej Europy: północna Hiszpania, południowa Francja, Szwajcaria, południowo-zachodnie Niemcy, Włochy, Jugosławia, Albania, Austria, Węgry, Rumunia, Czechosłowacja, południowa Polska i najbardziej południowo-zachodnia część ZSRR. Oprócz tego występuje *M. germanica* na półwyspie Skandynawskim (Norwegia, środkowa Szwecja i północno-zachodnia Finlandia), gdzie dochodzi na północy aż po 70°30' szer. geogr. półn. Dalej na wschodzie — na Krymie, Kaukazie, w Małej i środkowej Azji oraz na Syberii zastępują ją blisko spokrewnione i często uważane tylko za jej odmiany gatunki, jak: *M. alopecuroides* Schrenk i *M. squamosa* Desv.

M. germanica jest krzewem górskim, który w Alpach szwajcarskich osiąga swoją górną granicę rozmieszczenia (2350 m n.p.m.), jednak miejscami pojawia się również i na niżu.

Przez Polskę przebiega lokalna północna granica zasięgu wrześni pobrażnej, mniej więcej wzdłuż linii: Skoczów—Bielsko—Kraków—Tarnów—Dębica—Strzyżów—Przemyśl. Granica ta nie jest stała, gdyż w zależności od stanu wód w górskich rzekach, września może zasiedlać nowe tereny, względnie wyginąć na znanych stanowiskach.

M. germanica jest u nas jednym z najbardziej charakterystycznych krzewów na żwirowiskach i kamieńcach górskich rzek i potoków. Występuje przede wszystkim w Karpatach, od Beskidu Śląskiego na zachodzie po Bieszczady Zachodnie na wschodzie; brak jej za to zupełnie w Sudetach. Miejscami rośnie pospolicie i tworzy całe zarośla, jak np. nad Dunajcem, Rabą czy też Białką, podczas gdy we wschodniej części naszych Karpat jest gatunkiem stosunkowo rzadkim. Najwyższe stanowisko wrześni znajduje się w Gorcach, gdzie znalazł ją J. Kornaś na wysokości 1100 m n.p.m. w dolinie Kamienicy pod Mostownicą (1957, Monogr. Bot. 5.). Z Tatr, z Doliny Chochołowskiej podawana jest z wysokości 940 m n.p.m. (B. Pawłowski, 1956, Fl. Tatr 1), z Babiej Góry z 750 m (H. Zapałowicz, 1880, Spraw. Kom. Fizj. 14), z Pasma Policy z 595 m (B. Stuchlikowa, L. Stuchlik, 1962, Fragm. Fl. et Geobot. 8,3), a z Bieszczadów Zachodnich tylko z 540 m (A. Jasiewicz, 1965, Monogr. Bot. 20).

Września jest typowym gatunkiem pionierskim. Dzięki lekkim i lotnym nasionom, przenoszonym przez wiatr i wodę, łatwo rozprzestrzenia się wzdłuż dolin rzecznych. Niekiedy, zwłaszcza w okresie powodzi, nasiona wrześni mogą być przetransportowane na znaczną nieraz odległość (np. wzdłuż Wisły). Pomimo, że nasiona szybko tracą siłę kiełkowania, to jednak przy sprzyjających warunkach pojawiają się wtedy nieliczne siewki, które dają początek pojedynczym, izolowanym i najczęściej krótkotrwałym stanowiskom (patrz mapa, stanowiska 1—3). Skrajnym tego przykładem może być stanowisko wrześni z okolic Torunia opisane w 1901 roku przez I. B. Scholza (Allgem. Bot. Zeitschr. 7).

M. germanica jest świetnie przystosowana do specyficznych warunków ekologicznych, jakie panują na żwirowiskach nadrzecznych. Jej nasiona kiełkują bezpośrednio po dojrzeniu i to w dużych ilościach, a siewki wytwarzają głęboki i silny system korzeniowy. Rozsiewanie się nasion, dzięki nierównomiernemu rozwojowi groniastych kwiatostanów, zachodzi w ciągu dłuższego czasu, tak, że nawet w przypadku większego przyboru wody w rzece i okresowego rozmywania żwirowisk pewna liczba siewek może się utrzymać i doprowadzić do utworzenia zarośli i zadarnienia gleby. Oprócz tego, września doskonale znosi przykrycie pędów przez piasek i muł w czasie powodzi. Pomimo tego rodzaju przystosowań staje się *M. germanica* już w wielu miejscach krzewem ginącym, a to w wyniku regulacji górskich rzek, ograniczającej naturalny biotop tego gatunku. Tak dzieje się obecnie między innymi nad górną Wisłą. Dalszą przyczyną giniecia może być rozbudowa miast i osiedli (np. stanowiska w obrębie Krakowa).

Na młodych żwirowiskach września tworzy często wraz z wierzbami (*Salix incana*, *S. purpurea*, *S. fragilis*) zarośla, które stanowią stadium przejściowe do zespołu olszynki karpackiej — *Alnetum incanae*. W zbiorowiskach tych, w zależności od stopnia wilgotności podłoża, występują najczęściej takie gatunki roślin jak: *Agrostis stolonifera*, *Tussilago farfara*, *Festuca rubra*, *Thymus pulegioides*, *Medicago lupulina*, *Poa compressa*, *Verbascum thapsus*, *Herniaria glabra*, *Veronica beccabunga*, *Juncus bufonius*, *Mentha longifolia* i inn. (K. Zarzycki, 1956, *Fragm. Fl. et Geobot.* 2,1).

Zasięg *M. germanica* w Polsce po raz pierwszy wyznaczył K. Łapczyński w 1892 roku (*Pam. Fizj.* 12), a następnie punktową mapę rozmieszczenia stanowisk ogłosili T. Tacik, M. Zającówna i K. Zarzycki (1957, *Acta Soc. Bot. Pol.* 26,1).

This is a European species with a disjointed range of distribution, restricted primarily to central and partly southern Europe: north Spain, southern France, Switzerland, south-western Germany, Italy, Yugoslavia, Albania, Austria, Hungary, Rumania, Czechoslovakia, southern Poland, and the extreme south-west of the USSR. Apart from that *M. germanica* occurs also on the Scandinavian Peninsula (Norway, central Sweden, and north-western Finland) where it reaches in the north as far as latitude 70°30' N. In the east on the Crimea, on the Caucasus in the Middle Asia and Asia Minor and in Siberia it is replaced by closely related species often regarded as varieties only, such as: *M. alopecuroides* Schrenk and *M. squamosa* Desv.

M. germanica is a mountain shrub which in the Swiss Alps reaches its upper limit of distribution at 2,350 m above the sea level, however it does at times occur also in the lowlands.

Through Poland passes the local northern limit of false tamarisk distribution more or less along the line Skoczów — Bielsko — Kraków — Tarnów — Dębica — Strzyżów — Przemyśl. This limit is not constant since depending on the water levels in the mountain rivers it can colonize new areas and die out in already known stands.

M. germanica is in our country one of the most characteristic shrubs on gravels and stony beds of mountain rivers and streams. It occurs primarily in the Carpathians from the Silesian Beskids in the west to the Western Bieszczady in the east. It is totally absent in the Sudetan Mts. In places it grows abundantly and forms whole thickets as for example on the Dunajec, Raba or Białka, while in the eastern part of the Carpathians it is a rather rare species. The most elevated stand occurs in the Gorce where J. Kornaś has found it at 1100 m above the sea level, in the valley of the Kamienica near Mostownica (1957, *Monogr. Bot.* 5.). From the Tatras in the Dolina Chochołowska it has been reported from an elevation of 940 m above the sea level (B. Pawłowski, 1956, *Fl. Tatr* 1), from Babia Góra at an elevation of 750 m (H. Zapalowicz, 1880, *Spraw. Kom. Fizj.* 14), from the Polica range at 595 m, (B. Stuchlikowa, L. Stuchlik, 1962, *Fragm. Fl. et Geobot.* 8,3) and from the Western Bieszczady at only 540 m (A. Jasiewicz, 1965, *Monogr. Bot.* 20).

False tamarisk is a typical pioneering species. Thanks to light and flying seeds it is dispersed by wind and water, easily spreading along river valleys. Sometimes, particularly during flood time, seeds of the species can be transported over considerable distances, for example along the Vistula. In spite of the fact that seeds quickly lose their germinating potential, under favourable conditions few seedlings may survive, and give rise to individual, isolated and usually short lived stands of the species (Nos 1—3 on the map). An extremal example of this may be the stand of false tamarisk from around Toruń which has been described in 1901 by I. B. Scholz (*Allgem. Bot. Zeitschr.* 7).

M. germanica is very well adapted to the specific ecological conditions which exist on the river gravels. The seeds germinate immediately after maturation, in large numbers, and the seedlings develop a deep strong root system. The dispersal of seed as a result of uneven development of the racemose inflorescences takes place over a longer period of time, so that even when the water rises high, and the gravel beds get washed a certain number of seedlings will be able to survive and will lead to the formation of a thicket and the binding of the soil. Besides false tamarisk is very resistant to the covering of shoots by sand and mud during floods. In spite of all these adaptations *M. germanica* is becoming a dying species in many localities as a result of the progressing regulation of mountain rivers, which restricts the

natural environment for the species. Such is the case on the upper Vistula. A further cause of this dying is the growth of towns and settlements (as for example within the city of Kraków).

On fresh gravels false tamarisk together with willows (*Salix incana*, *S. purpurea*, *S. fragilis*) frequently forms thickets which represent a transitional state to the association of the Carpathian alders — *Alnetum incanae*. In these communities, depending on the degree of moisture content in the substratum, there generally occur such plants as: *Agrostis stolonifera*, *Tussilago farfara*, *Festuca rubra*, *Thymus pulegioides*, *Medicago lupulina*, *Poa compressa*, *Verbascum thapsus*, *Herniaria glabra*, *Veronica beccabunga*, *Juncus bufonius*, *Mentha longifolia* and others (K. Zarzycki, 1956, *Fragm. Fl. et Geobot.* 2,1).

The range of *M. germanica* in Poland has first been described by K. Łapczyński in 1892 (*Pam. Fizj.* 12) and then a point map of distribution of stands has been published by T. Taciak, M. Zającówna and K. Zarzycki (1957, *Acta Soc. Bot. Pol.* 26,1).

Европейский вид с разорванным ареалом, ограниченным преимущественно Центральной и частично Южной Европой: северная Испания, Южная Франция, Швейцария, юго-западная Германия, Италия, Югославия, Албания, Австрия, Венгрия, Румыния, Чехословакия, южная Польша и юго-западные районы СССР. Кроме того, *M. germanica* встречается на Скандинавском полуострове (Норвегия, центральная Швеция, северо-западная Финляндия), где она доходит до 70°30' с. ш. Далее на востоке (Крым, Кавказ, Малая Азия, Средняя Азия, Сибирь) замещается близко родственными видами (*M. alopecuroides* Schrenk, *M. squamosa* Desv.), часто трактуемыми как разновидности *M. germanica*.

M. germanica — горный кустарник. В Швейцарских Альпах он доходит до верхней границы своего распространения (2350 м над ур. м.). Однако иногда растет и в низинах.

Через Польшу проходит локальная северная граница ареала вида, приблизительно по линии Скочув — Бельско — Краков — Тарнув — Дембица — Стшижув — Пшемьсль. Граница эта не стабильна, так как в зависимости от уровня воды в горных речках *M. germanica* может заселять новые районы, или же гибнуть на прежних местонахождениях.

У нас *M. germanica* — один из наиболее характерных кустарников на щебнистых отложениях горных рек и потоков. Встречается прежде всего на Карпатах (от Силезского Бескида на западе до Западных Бещад на востоке), в то же время совершенно отсутствует в Судетах. Местами распространен очень широко и образует заросли (например, над Дунайцем, Рабой и Бялкой), а в восточной части наших Карпат является относительно редким видом. Самое высокое местонахождение *M. germanica* находится в Горцах, где вид был найден на 1100 м над ур. м. в долине Каменицы под Мостовницей (J. Kornaś, 1957, *Monogr. Bot.* 5). Для Татр (Хохоловская долина) указывается на высоте 940 м над ур. м. (B. Pawłowski, 1956, *Fl. Tatr* 1), для Бабьей Горы на 750 м (H. Zapałowicz, 1880, *Spraw. Kom. Fizj.* 14), для хребта Полицы на 595 м (B. Stuchlikowa, L. Stuchlik, 1962, *Fragm. Fl. et Geobot.* 8.3), а для Западных Бещад — только на 540 м (A. Jasiewicz, 1965, *Monogr. Bot.* 20).

M. germanica — типичный пионерский вид. Благодаря легким и летучим семенам, хорошопереносимым ветром и водой, свободно распространяется по речным долинам. Семена, особенно во время половодий, могут переноситься на большие расстояния (например, вдоль Вислы). Несмотря на то, что они быстро теряют способность к произрастанию, однако, при благоприятных условиях все же появляются немногочисленные сеянцы, дающие начало изолированным и чаще всего недолговечным местонахождениям вида (см. № 1—3 на карте). Крайним примером такого местонахождения может служить описанное из окрестностей Торуня (I. B. Scholz, 1901, *Allgem. Bot. Zeitschr.* 7).

M. germanica прекрасно приспособлена к специфическим экологическим условиям, господствующим на щебнистых отложениях. Ее семена прорастают сразу же после созревания, причем в больших количествах, а сеянцы образуют глубокую и мощную корневую систему. Рассевание семян, в результате неравномерного развития гроздевидных соцветий, длится довольно долго, так что даже в случае значительного подъема уровня воды в реке и размыва грунта некоторая часть сеянцев может сохраниться, образовать заросли и закрепить почву. Кроме того, *M. germanica* превосходно переносит занос побегов илом и песком во время половодья. Однако, несмотря на такую приспособленность, *M. germanica* во многих местах вымирает. Причиной этого является регуляция горных рек, приводящая к сокращению площадей естественного

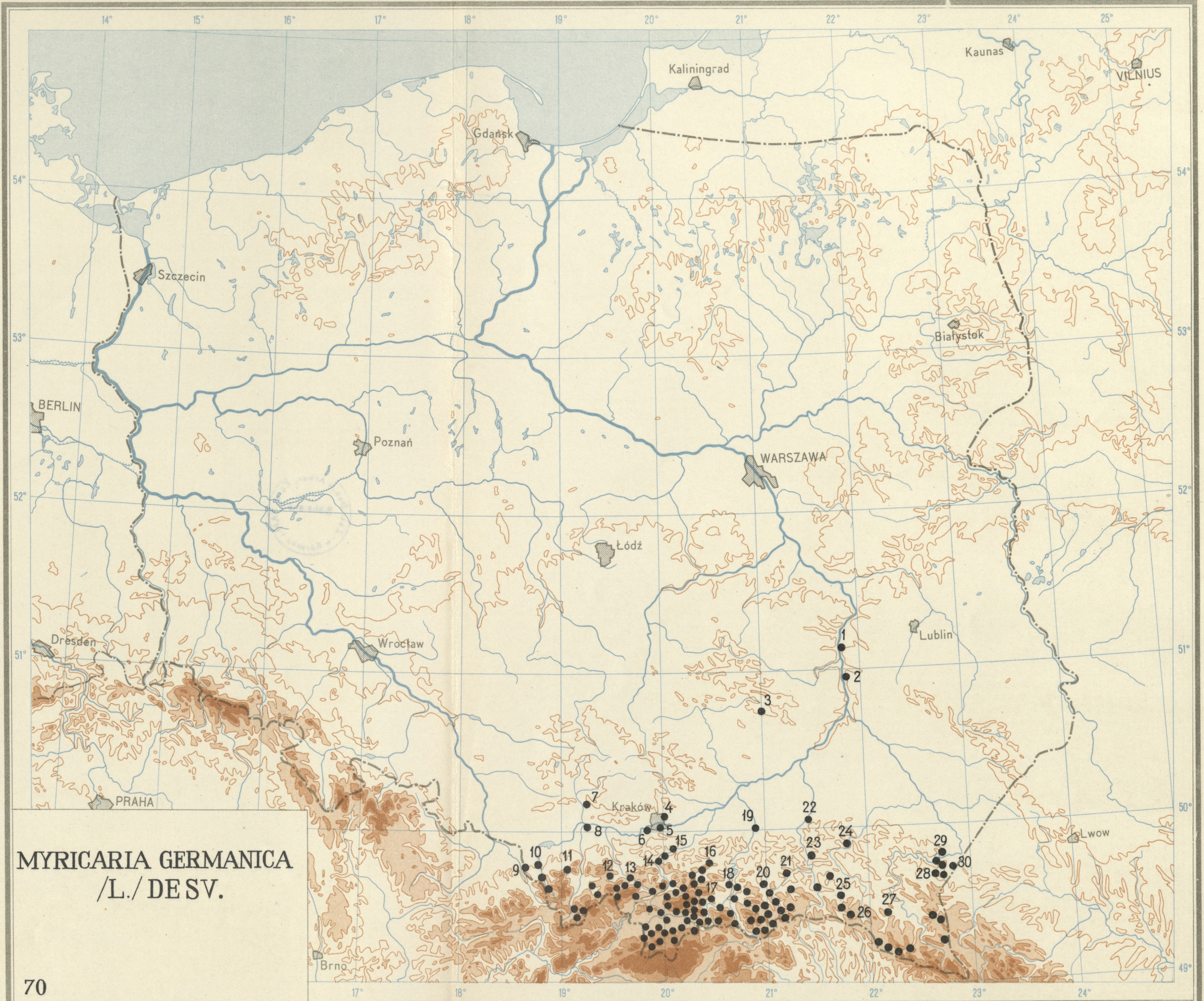
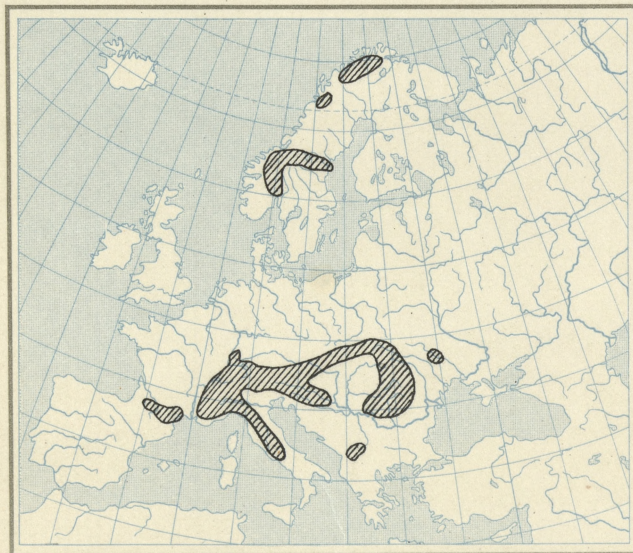
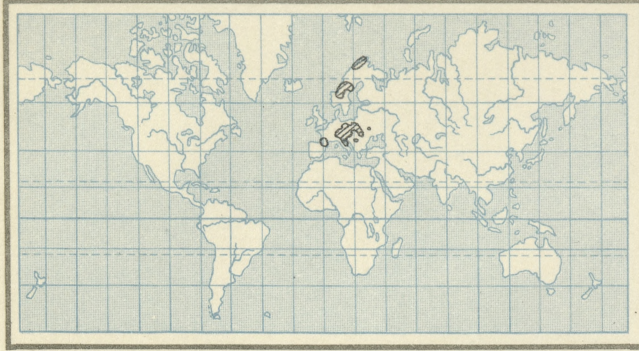
биотопа вида. Это, между прочим происходит в верхнем течении Вислы. Другой причиной исчезновения местонахождений вида является разрастание городов и сел (например близ Кракова).

На молодых каменистых отложениях *M. germanica* вместе с ивами (*Salix incana*, *S. purpurea*, *S. fragilis*) образует заросли, представляющие собой переходную стадию к карпатской ассоциации ольхи *Alnetum incanae*. В этих зарослях, в зависимости от степени увлажнения грунта, чаще всего представлены следующие виды: *Agrostis stolonifera*, *Tussilago farfara*, *Festuca rubra*, *Thymus pulegioides*, *Medicago lupulina*, *Poa compressa*, *Verbascum thapsus*, *Herniaria glabra*, *Veronica beccabunga*, *Juncus bufonius*, *Mentha longifolia* и гр. (К. Zarzycki, 1956, *Fragm. Fl. et Geobot.* 2,1).

Ареал *M. germanica* в Польше обрабатывался дважды (К. Łapczyński, 1892, *Pam. Fizj.* 12; Т. Тацик, М. Zającówna, К. Zarzycki, 1957, *Acta Soc. Bot. Pol.* 26, 1).

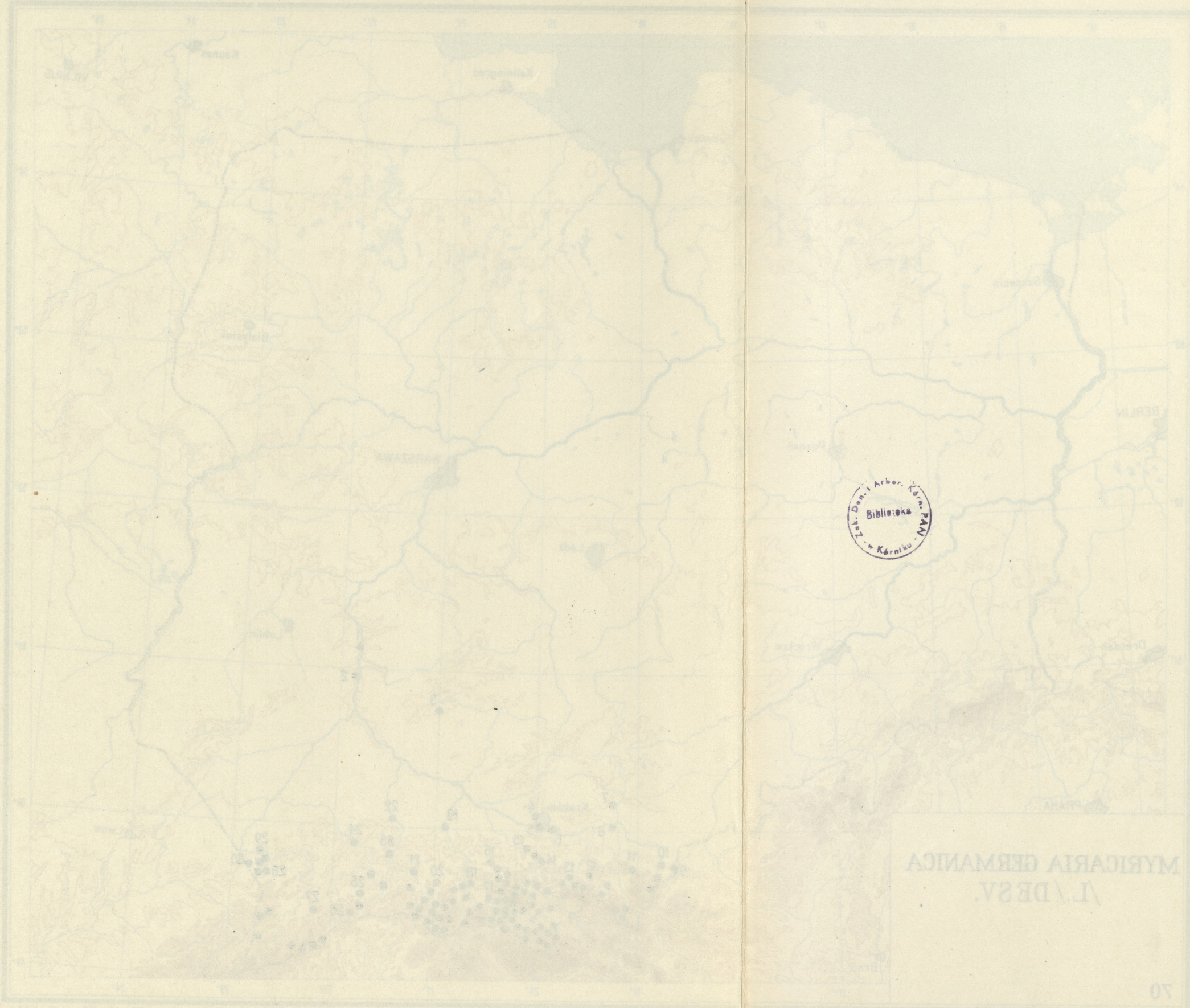
STANOWISKA — LOCALITIES — МЕСТОНАХОЖДЕНИЯ

1. Z kamienistych pobraży Wisły naprzeciw Piotrowina (Berdau; Łapczyński l.c.)!
2. Na pobrażach Wisły, niedaleko od wsi Świeciechowa (Berdau, 1879)!
3. Okolice Staszowa: wieś Czarna koło Barda, nad rzeką Kierdonką (Środoń, 1950)!
4. Wały fortyfikacyjne za rogatką Rakowicką (Kulczyński, 1875; Krupa, 1877, *Spraw. Kom. Fizj.* 11)!; Odkryte żwirowiska koło rogatki mogiłskiej (Raciborski, 1884, *Spraw. Kom. Fizj.* 18).
5. Kraków: zwały Krakowskich Zakładów Sodowych (Trzeńska-Tacik, 1966, *Fragm. Fl. et Geobot.* 12, 3).
6. Bodzów, w wiklinie nad Wisłą (Żmuda)!
7. Rudzka Góra koło Jelenia (Jabłoński, 1880)!
8. Palczowice, ujście Skawy do Wisły (Berdau, 1859, *Fl. Cracov.*).
9. Boguszowice (Schube, 1903, *Die Verbr. d. Gefässpfl. in Schles.*).
10. Skoczów (Schube, l.c.).
11. Kamienica koło Bielska (Schube, l.c.).
12. Po brzegach nad Stryszawką (Raciborski, 1879)!
13. Na kamieńcach Skawy w Juszczyńcu, 385–400 m (Stuchlikowa, Stuchlik, l.c.).
14. Żwirowiska nad Rabą koło Brzączowic, między Dobezcami a Myślenicami (Browicz, 1965)!!
15. Nad Rabą koło Dobezyc (Krupa, 1882, *Spraw. Kom. Fizj.*, 16)!!
16. Nad potokiem Sanka, między Żegocinem a Łąką Górną (Browicz, 1967)!!
17. Żwirowiska nad Dunajcem koło Łącka (Browicz, 1962)!!
18. Rdziosłów koło Nowego Sącza (Pawłowski, 1920)!
19. Tarnów (Grzegorzek, 1853, *Oesterr. Bot. Wochenschrift*, 3).
20. Kąclowa koło Grybowa (Fijałkowski, 1952; Święś, 1966, *Fragm. Fl. et Geobot.* 12, 2)!
21. Z okolic Biecza (Kotowicz, 1877, *Spraw. Kom. Fizj.*, 11).
22. Dębica (Łapczyński, l.c.; Szafer, 1930, *Element górski we florze niżu polskiego.*).
23. Kołaczyce (Knapp, 1869, *Spraw. Kom. Fizj.*, 3).
24. Strzyżów (Holzer)!
25. Żwirowisko na lewym brzegu Jasiołki, powyżej Dukli, 360 m n.p.m. (Zarzycki, 1955; Tacik i inn., l.c.)!
26. Nad Jasiołką w pobliżu Daliowej, na zachód od Jaślik (Browicz, 1967)!!
27. Dolina Kalniczki, 540 m n.p.m. (Jasiewicz, l.c.).
28. Olszanka pod Brylińcami (Batko, 1934, *Kosmos* 59).
29. Kamieniołom ostrowski (Kotula, 1881, *Spraw. Kom. Fizj.* 15).
30. Wiar w Nowosiólkach (Batko, l.c.).

MYRICARIA GERMANICA
/L./ DE SV.

70

Zak. Dziej. i Arh. Łódz. Pał.
Biblioteka
Kórniko - Włd.

MYRICARIA GERMANICA
L. DE SV.
70

